

Kirsten Sandberg

Professor

Institutt for offentlig rett,
UiO

**Opphavet til
lovgivers bruk av
begrepet
«tilknytning»**

Sakkyndiges Arbeid som Bevis i
Barnevernssaker (SABB)

16.05.2024

Vårkonferanse: Sakkyndiges Arbeid som Bevis i
Barnevernssaker (SABB)

Kort om hva jeg vil snakke om

- Hvordan tilknytningsbegrepet er kommet inn i jussen
- Holder meg til tilbakeføring, for der har begrepet kommet inn i diskusjonen av hvordan tidligere lover skulle forstås
- Fremstilles kronologisk

Vergerådsloven 1896

§ 39 andre ledd:

«Ved et tidligere tidspunkt blir de med hensyn til ham truffne forføininger å opheve, når der ikke lenger finnes tilstrekkelig grunn for samme.»

Tidligere = før 21 år

Kunne det tas hensyn til mulig skade ved tilbakeføring?

Barnevernsloven 1953

§ 48 siste ledd:

«Nemndomsorgen skal oppheves før barnet har fylt 21 år når det ikke lenger er tilstrekkelig grunn for åtgjerdene.»

- Kunne det tas hensyn til mulig skade ved tilbakeføring?
- Ikke drøftet i forarbeidene

Høyesterett i Rt. 1954 s. 989

- Dommen gjaldt den gamle vergerådsloven § 39 andre ledd
- HR fant ordlyden uklar. Ved tolkningen: nødvendig å finne en rasjonell løsning av de spørsmål som melder seg, når anbringelsen utenfor foreldrehjemmet har vart en tid.
- «Selv om forholdet i foreldrehjemmet har bedret seg på en slik måte at et nytt inngrep ikke kunne komme på tale, kan saken ligge slik an at en ny flytning, også tilbake til foreldrehjemmet, vil kunne **skade** barnet. Særlig vil det være tilfelle hvor et barn i årrekker har vært borte fra foreldrehjemmet, og er blitt **knyttet til** fosterforeldrene slik at det **selv motsetter seg** en forandring.»

Høyesterett i Rt. 1978 s. 976 (3-2)

- Foreldretvist, men barna var under omsorg. Hadde bodd hos fosterforeldrene i nesten fem år, fra gutten var noen måneder og jenta fire år
- Høyesteretts flertall ga foreldremyndigheten til faren som ønsket at de skulle bli hos fosterforeldrene
- Mindretallet ville gi foreldremyndigheten til moren, men sa:
«Barnevernsnemnda må antas å ha lovlig adgang til å opprettholde omsorgen for et barn selv om de forhold som lå til grunn for anbringelsen, har endret seg senere. Nemnda må kunne ta hensyn også til omstendigheter som melder seg etter at flyttingen fra foreldrehjemmet har funnet sted, blant annet **hvilken virkning det vil ha for barnet** om det blir flyttet tilbake til foreldrene»

(forts.)

Forts.

- Mindretallet viser til Øksnes og Langholm (1958) som uten nærmere kommentarer refererte et rundskriv fra Sosialdepartementet fra 1955 som sa det samme som mindretallet i sitatet
- Dommen drøfter ikke tilknytning

- Den uklare ordlyden i § 48 ble kritisert i juridisk teori (Smith 1980, Benneche 1983) som mente den ikke kunne tolkes etter ordlyden

NOU 1982: 26 Barnemishandling og omsorgssvikt

- Sier: Uklar tolking av § 48. Praksis tyder på at foreldrene ofte får barnet hjem når situasjonen der er bedret
- «Utvalget mener at oppmerksomheten ikke først og fremst må rette seg mot foreldrenes situasjon, men mot barnets situasjon. Hvis barnet har **knyttet sterke bånd** til fosterforeldre og disse har vilje og evne til å dra omsorg for det, vil en fraflytting av fosterhjemmet sjelden være den beste løsning for barnet. Da kan heller adopsjon være aktuelt.»
- Ikke mer om dette. Foreslo endring av § 48:
«Nemndomsorgen skal oppheves når det ikke lenger er tilstrekkelig grunn til åtgjerdene og opphevelse vil være til **barnets beste.**»

Høyesterett i Rt. 1984 s. 77

- Gutt nå 8 år, plassert hos fosterforeldrene da 3 1/2 år
- Foreldrene hadde gjennomgått en oppsiktsvekkende personlig utvikling og forholdene lå godt til rette for tilbakeføring
- Men de sakkyndige fant det helt klart at det ville være skadelig for ham å flytte tilbake. Han var psykisk skadet fra tiden hos foreldrene og bar fremdeles preg av dette. Flytting ville være nedbrytende for den positive utvikling som var tilstede. Han var **knyttet til** fosterforeldrene og hadde slått seg til ro der

(forts.)

Rt. 1984 s. 77 forts.

- Høyesterett: «Når stillingen er den at B's nåværende situasjon er tilfredsstillende, at en tilbakeføring vil kunne medføre **skadevirkninger** og at foreldrene ikke anses i stand til å dra omsorg for B ved en tilbakeflytting, finner jeg etter en samlet vurdering ikke tilstrekkelig grunnlag for å oppheve nemndsomsorgen nå»
- **Ingen plikt** til å oppheve vedtaket om å overta omsorgen når vilkårene for inngrep etter § 16 ikke lenger var til stede
- Når tilbakeføring «vil kunne være til skade for barnet, må etter mitt syn **foreldrenes interesse vike** for hensynet til barnets beste»

Høyesterett i Rt. 1984 s. 289 – sentral dom

- Gutt nå 8 år, bodd hos fosterforeldrene fra ca. halvannet år. Tilbakeført
- Moren anses følelsmessig, sosialt og økonomisk fullt i stand til å få tilbakeført omsorgen
- HR sier: Det som taler mot tilbakeføring, er den **sterke tilknytning** gutten har fått til fosterforeldrene siden han kom til dem i ettårsalderen etter å ha opplevd to oppbrudd fra sine omsorgspersoner
- De sakkyndige om kontakt med biologisk mor: «Dersom denne utviklingen som i dag er startet, får fortsette, vil C kunne ha **tilknytning** til to foreldrehjem når han vokser opp. Men bestemmes det at C skal flytte fra fosterhjemmet, mener de sakkyndige at det vil kunne være større fare for at han **ikke** vil oppleve skikkelig **tilknytning** til noen av de to hjemmene.»
- HR har en grundig vurdering av tolkingen av § 48. Viser til forrige dom. Siterer NOU 1982: 26 og utvalgets forslag (forts.)

Rt. 1984 s. 289 forts.

- Foreldrene har ikke uten videre krav på å få omsorgen tilbake, men lovens utgangspunkt er også i denne situasjon at et barn **bør vokse opp hos sine biologiske foreldre**
- Men mothensynene kan være så tungtveiende at de må lede til at lovens utgangspunkt fravikes
- Spørsmålet er om flytting til morens hjem vil innebære en **reell fare for at han utsettes for skadevirkninger av betydning**
- Overgangsproblemer kan ikke hindre tilbakeføring. Om det vil være skadelig, må ses **i et lengre tidsperspektiv**
- Han ønsker å bli hos fosterforeldrene, men har godt og nært forhold til mor og stefar. De vil hjelpe ham med å bearbeide de indre følelsesmessige konfliktene

NOU 1985: 18 Sosiallovutvalget

- Barnevernloven skulle legges inn som et kapittel i helhetlig sosiallov
- Kap. 11.8 Oppheving av vedtak om ansvarsovertakelse
- Viser til NOU 1982: 26 og Rt. 1984 s. 289 om at barnet kan være **sterkt knyttet til** fosterforeldrene
- Foreldrene kan nå være fullt i stand til å gi omsorg. «Flytting av barnet tilbake til foreldrene er ikke av den grunn uten videre gitt. Det er generelt en påkjenning for et barn å flytte fra et kjent miljø og fosterforeldre det er knyttet til, og til foreldre som det i hvert fall ikke kjenner like godt som fosterforeldrene.»
- «Disse vurderingene er vanskelige selv ved bruk av sakkyndige.»

(forts.)

NOUens forslag, Ot.prp.44 og loven 1992

- Lovforslaget i NOU 1985: 18: «Avgjørelsen skal likevel ikke oppheves dersom barnet har fått slik **tilknytning** til mennesker og miljø hvor det er, at det etter en samlet vurdering kan føre til alvorlige problemer for barnet om det flyttes.»
- Fulgt opp i Ot.prp. nr. 44: riktig å stille visse krav til karakteren av de problemer som et barn vil oppleve i forbindelse med en tilbakeflytting
- Begge sier at tilknytning til biologiske foreldre i seg selv er en ressurs for barnet. Men relevant å legge vekt på «barnets nye voksentilknytning»
- Tilknytning defineres ikke i forarbeidene
- Sosiallovutvalgets forslag ble vedtatt som § 4-21 i barnevernloven 1992

Senere rettspraksis

- Har fortsatt å bruke kriteriet fra Rt. 1984 s. 289: om det er en «reell fare for skadevirkninger av betydning, sett på lengre sikt»
- Har vurdert tilknytningen til fosterforeldrene, sett opp mot tilknytningen/relasjonen til de biologiske foreldrene
- De sakkyndige vurderer den psykologiske tilknytningen, og domstolene bygger på dette

NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling (Raundalen-utvalget)

- Grundig fremstilling av tilknytningsbegrepet
- Utvalget anbefaler et nytt prinsipp for utviklingsstøttende tilknytning, med forrang fremfor det biologiske prinsipp hvis tilknytningen er svak
- Foreslår at terskelen for omsorgsovertakelse vurderes ut fra tre faktorer, bl.a. om tilknytnings- og relasjonskvaliteten mellom omsorgspersonene og barnet er utviklingsstøttende eller ikke
- Rt. 2012 s. 1832: Anbefalingen om nytt prinsipp gir liten veiledning for gjeldende rett, sier HR. Her bruker HR tilknytning i stor grad i vurderingen av samvær. Satte norm for samvær som senere tilsidesatt, jf. EMD

Prop. 106 L (2012-2013)

- Utvalgets redegjørelse tydeliggjør hva som kan være til barnets beste
- Barnets beste fortsatt overordnet. Baseres på disse faglige prinsippene:
  - Tilknytnings- og relasjonskvalitet: Samspill, relasjonskvalitet og tilknytningsform sett i sammenheng med barnets alder
  - Biologiske bånd: At barn generelt sett har best av å vokse opp i egen familie, og at kontakten mellom familien og barnet skal opprettholdes etter en omsorgsovertakelse
  - Mildeste effektive inngrep: At barnevernet ikke skal sette inn mer inngripende tiltak enn det som er nødvendig i familier som trenger bistand. Samtidig må barnevernet mene at tiltaket er effektivt og slik gi den hjelpen barnet har behov for.
  - Barnets medvirkning: Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet

Prop. 133 L (2020-2021)

- Departementet fastholder at disse faglige prinsippene er sentrale momenter i en barnets beste-vurdering
- Flere høringsinstanser ville gi det utviklingsfremmende tilknytningsprinsipp større plass i loven
- Men departementet enig med barnevernslovutvalget i at barnets beste må avgjøres på bakgrunn av en bredere og mer sammensatt vurdering, med momentene fra FNs barnekomites veiledende uttalelser som relevante
- Tilknytnings- og relasjonskvalitet er sentralt i den emosjonelle omsorgen
- Tilknytning ikke diskutert under tilbakeføring, verken i NOU eller Prop. Bestemmelsen videreført

Hva kom ut av dette?

- Tilknytning er i første omgang brukt av domstolene, HR allerede i 1954
- Bruker antakelig «knyttet til» i en folkelig betydning
- Etter hvert kommer de sakkyndige inn og snakker om tilknytning i psykologfaglig forstand
- Utvalg plukker opp «tilknytning» uten å si mer om hva de legger i det
- Lovgiveren gjør det samme i 1992
- Raundalen-utvalget 2012 første gang tilknytning presenteres grundig
- Ny barnevernslov 2021 mer bevisst forhold til tilknytning, men ikke spesielt i forbindelse med tilbakeføring